

Radca prawny dr Piotr Piskozub

Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej
w Lublinie

Informacja o autorze:

Dr Piotr Piskozub, doktor nauk prawnych, radca prawny, absolwent Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej; adiunkt w Katedrze Prawa Cywilnego UMCS w Lublinie, trener szkoleń prawnych, arbiter sądu polubownego; konsultant portalu Legalis w zakresie prawa pomocy społecznej; autor kilkunastu publikacji z zakresu szeroko rozumianego prawa cywilnego, prawa rodzinnego oraz prawa pomocy społecznej.

Świadczenia położnicze i warunki powołania „klauzuli sumienia” po stwierdzeniu wad letalnych płodu.

Abstrakt

Przedmiotem tytułowego wystąpienia są dwa, w sposób istotny powiązane ze sobą zagadnienia, których elementem wspólnym jest pojęcie wady letalnej płodu. Wyjaśnienie tego pojęcia stanowić powinno zatem punkt wyjścia do dalszych rozważań, wyznaczając jednocześnie ich zakres przedmiotowy.

Rozważania na temat pojęcia wad letalnych płodu oparte zostały przede wszystkim na definicji proponowanej przez T. Dangela, który wskazuje trzy grupy wad, które mogą być uznane za tego rodzaju wady. Pierwsza z nich obejmuje zaburzenie rozwojowe prowadzące do poronienia samoistnego, porodu niewczesnego lub zgonu wewnątrzmacicznego. Druga grupa to zaburzenia rozwojowe prowadzące do przedwczesnej śmierci żywo urodzonego dziecka, bez względu na zastosowane leczenie. Trzecia natomiast to zaburzenia rozwojowe zakwalifikowane do przerwania ciąży zgodnie z obowiązującą ustawą, pod warunkiem, że wada bezpośrednio lub pośrednio prowadzi

do śmierci płodu (T. Dangel, Wady letalne u płodów i noworodków opieka paliatywna jako alternatywa wobec eugenicznej aborcji, eugenicznego dzieciobójstwa i uporczywej terapii, „Hospicjum” 2008, nr 2). Dla zasygnalizowania omawianej problematyki, celem zobrazowania skali problemu warto odwołać się do danych statystycznych prezentowanych przez przywołanego Autora (dane z lat 2006 i 2007), wg których u około 3% noworodków stwierdza się wystąpienie wad rozwojowych wrodzonych, zniekształceń i aberracji chromosomowych (WRWZAC), z których to około 7% ma charakter wad letalnych. Mowa tu jednak o urodzonych dzieciach, co oznacza, że dane te nie obejmują przypadków aborcji eugenicznej uzasadnionej właśnie stwierdzeniem wad letalnych.

Mimo że przywołana wyżej definicja nie ma charakteru prawnego, to jednak ustawodawca pośrednio odnosi się do tej problematyki, normując pierwsze z tytułowych zagadnień, tj. tzw. świadczenia położnicze, do których uprawniona jest kobieta (rodzina) dziecka, u którego stwierdzono wady letalne. Podstawą prawną przedmiotowych rozważań są przepisy rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki paliatywnej i hospicyjnej z dnia 20.10.2013 r. (Dz. U. z 2018 r., poz. 742). W § 7a tego rozporządzenia wskazane są świadczenia gwarantowane realizowane w warunkach perinatalnej opieki paliatywnej. To właśnie pojęcie „perinatalnej opieki paliatywnej” obejmuje świadczenia na rzecz matki, w przypadku stwierdzenia wad letalnych płodu. Zgodnie z przywołanych przepisem rozporządzenia, świadczenia te obejmują trzy obszary: wsparcie medyczne (porady i konsultacje lekarskie w poradni medycyny paliatywnej, hospicjum domowym dla dzieci lub hospicjum stacjonarnym), wsparcie psychologiczne (porady psychologa w poradni medycyny paliatywnej, w hospicjum domowym dla dzieci lub w hospicjum stacjonarnym) oraz koordynację opieki obejmującą szereg świadczeń szczegółowo określonych w przepisach rozporządzenia.

Drugie z przywołanych na wstępie zagadnień to kwestia klauzuli sumienia. Normatywnym źródłem tej instytucji jest regulacja art. 39 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentysty (Dz. U. z 2019 r., poz. 537). Przepis ten stanowi, że lekarz może powstrzymać się od wykonania świadczeń zdrowotnych niezgodnych z jego sumieniem, z zastrzeżeniem art. 30, z tym że ma obowiązek wskazać realne możliwości uzyskania tego świadczenia u innego lekarza lub w podmiocie leczniczym oraz uzasadnić i odnotować ten fakt w dokumentacji medycznej. Ustawodawca zastrzega przy tym, że lekarz wykonujący swój zawód na podstawie stosunku pracy lub w ramach służby ma ponadto obowiązek uprzedniego powiadomienia na piśmie przełożonego. Dla usystematyzowania należy wskazać, że art. 30 ustawy statuuje obowiązek udzielenia pomocy lekarskiej w każdym przypadku, gdy zwłoka w jej udzieleniu mogłaby spowodować niebezpieczeństwo utraty życia, ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego rozstroju zdrowia, oraz w innych przypadkach niecierpiących zwłoki.

Problem klauzuli sumienia w kontekście wad letalnych płodu może przejawiać się w dwóch kontekstach. Pierwszy to odmowa przeprowadzenia zabiegu przerwania ciąży mimo wystąpienia ku temu ustawowych przesłanek. Zgodnie z art. 4a ustawy z 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (tj. Dz.U. Nr 17, poz. 78) przerwanie ciąży jest bowiem dopuszczalne m.in. w przypadku, gdy badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu. Przypadek ten, jak zresztą wskazano na wstępie, może obejmować zatem także wady letalne płodu.

Wydaje się jednak, że powołanie się na klauzulę sumienia może także obejmować sytuację całkowicie odmienną, a mianowicie odmowę udzielenia świadczeń położniczych kobiecie czy też rodzinie w przypadku stwierdzenia wad letalnych płodu z uwagi na ich niecelowość i obawę przed spowodowaniem dla dziecka zbędnego cierpienia. Lekarz może dojść do wniosku, że sztuczne podtrzymywanie życia dziecka z punktu widzenia dobra tego dziecka jest niecelowe i „nieetyczne”. Lekarz w tym przypadku, powołując się na klauzulę sumienia, mógłby odmówić udzielenia świadczeń przedłużających życie, argumentując to w ten sposób, że dla dziecka lepszym będzie pozwolić mu odejść.

Przedstawione wyżej zagadnienia nie wyczerpują oczywiście wszelkich problemów związanych z omawianym zagadnieniem. Na tle przywołanych regulacji w praktyce pojawiają się istotne wątpliwości związane chociażby z charakterem oświadczenia o powołaniu się na klauzulę sumienia, warunkami jej powołania czy konsekwencji jej powołania. Bez wątpienia jest to zatem problematyka zasługująca na szersze i kompleksowe omówienie.